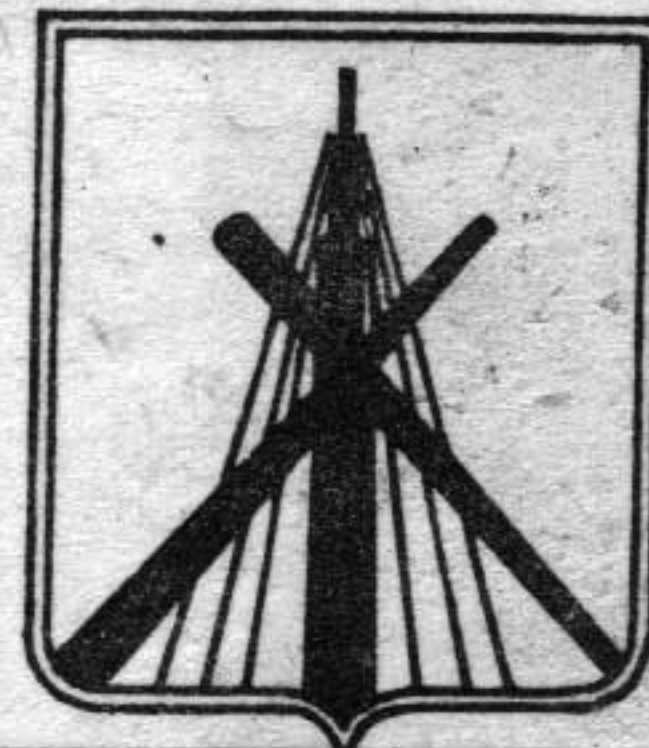

ГОМАН

«За вольную ды незалежную Беларусь!»

БЕЛАРУСКАЯ
ГАЗЭТА

№ 2

верасень —
кастрычнік
1990

кошт 20 кап.

У нумары: «Канцэпцыя нацыянальнай душы» — разважанні пра беларускую культуру і беларускую школу (2 бачына); «Матчын дар» — старонка роднага слова (3 бачына); «Ленин в тебе и во мне» — Бабруйская лениніяна (4 бачына); «Нежалезная Беларусь» — (5 бачына); «Дзяньніца» — «Дзяды» — абрад памінаньня продкаў (6 бачына); «Хавэрым» — «Бобруйск — мир еврейского местечка (7 бачына); «Гістарычныя актуаліі» — «Сучасныя ідэолёгічныя кірункі сярод моладзі» — працяг публікацыі (8 бачына).

Хочам у беларускую школку!

Час, няўмольны час. Ці не ты вышэйшы судзьдзя усяго? Ці не ты — тая плынь, на тлі якой драбнютка хвалька чалавечага жыцьця ўскінецца і канае ў нябыт, у забыцьцё?

Ці не ты пераможца магутных цывілізацыяў, выпрабавальнік іхняе вартасьці, ці не ты адзіна здольны даць адказ на адвечнае пытаньне быцьця?

Час маўклівы. Вось так моўчкі ён асьвятляе раптам сонечнымі промнямі змрочны пакой, і ўсе заўважаюць тады, колькі пылу і бруду тамака назбіралася. І тое яшчэ, што сьвет наўкол складаецца не з адных кумачовых колераў, а між белым і чорным — бездань адценьняў.

Час — волат. Як лёгка ён перакульвае паднябёсныя маналіты замшэлых догмаў, што здаваліся нам вечнымі і непарушнымі. І вось ужо здзіўлена і ўсё яшчэ напалохана азіраем мы гэтыя кардонавыя дэкарацыі няўдалай тэатральнай пастаноўкі. А найвышэйшыя ідэі найвышэйшага вучэньня — ня болей як страхі здзіячага сна — растуць лёгкай аблачынкай пры сьвятле травеньскага сонца.

Час магутны. Але Чалавек магутней. Магутней, бадай, таму, што ўсьведамляючы адноснасьць і нетрываласьць свайго жыцьця, ён усё роўна жыве, верачы ў вечнае. І ў тым ягоная чалавечая сутнасьць.

Выдзьма зь цёмнага сьмярдзючага сутарэньня на сонечны дзень, пад яснае зьзяньне Бацькі нашага. Азірнемся і прывітаемся.

І назавем адно аднаго панамі і спадарамі, узаемна сьцьвярджаючы нашу чалавечую годнасьць і адметнасьць. Так, бо толькі шануючы сябе, прыдбае чалавек павагу іншых...

Разыйдземся вольна па ўсё зямлі з пыльных і брудных гарадоў нашых на лугі і палаткі пад зялёныя шаты лясныя. Ад Прыпяці да Дзвіны, ад Буга да Сожа хопіць нам вольным месца на вольнай зямлі.

Шануйма сваіх бацькоў, выхоўвайма дзяцей. Ды ўзродзіцца добрая звычка называць сваіх маці і бацьку на «вы».

Таксама як маці любіць мем сваю мову. Яна дае жыцьцё нашым думкам, яна вядзе нас у вялікі стракаты сьвет і памагае не згубіць сябе ў ім.

Згадаем герояў. Не тых, пры зорках і медалях, а тых катаваных, растраляных слынных і невядомых дбайцаў беларускае волі і незалежнасьці.

Ды зладзіцца сьвет, ды спраўдзіцца лад на гаротнай, палітай шчодро потам і сьлязьмі зямельцы нашай. Час прысьпеў. Ідзіце ж!

Алесь ГАРУН.

Ты, мой брат, каго зваць Беларусам,
Роднай мовы сваёй не цурайся;
Як ні зрокся яе пад прымусам,
Так і вольны цяпер ні зракайся.

Ад дзядоу і ад прадзедау, браце,
Гэты скарб нам адзін захаваўся
У сялянскай аграбленай хаце
Толькі ён нізабраны астаўся

У старыну Беларус, ні падданы,
Гаспадарыу, быу сам над сабою
І далёка у сьвеці быу знаны
За літоускай і ляшскай землею.

Але час прамінуу, і нядоля
На народ, як бы камень звалілась,
Беларуская слава і воля
Адыйшла, адцвіла, закацілась.

Ні зьменяючы шэрай апраткі,
Працаваў ты, як вол, гаратліва,
А ў хаці тваёй нідастаткі,
А на ніве тваёй ніўрадліва

А чаму? Ты ніздольны, ці хворы,
Ці благі гаспадар, ці пьяніца?
Мусіць не! Бо і іншым у пору
У цябе гаспадарыць научыцца.

Светлы, розум твой, брат але дзетак
Ад цябе, як і усё забіралі
І на бацькаўскі родны палетак
Працаваць — памагаць ні пушчалі.

Хто хацеў, той і сьмеў рабаваці,
Без прыпросу з'езджаліся госьці —
Абдзіраць, аб'едаць, апіваці
І крышыць гаспадарскія косці

Можа б ты і памер і загінуў,
Каб ні вешчая мова Вояна.
Хто ж быу, добры, яе хоць пакінуў?
Як жэ так, што яшчэ ні забрана?

Бо што бачылі госьцікі-гэрцы
І зямлю, і лясы, і кілімы, —
Усё забралі. А мову ў сэрцы
У сваім сэрцы хавалі — нясьлі мы.

Дык шануй, Беларус, сваю мову —
Гэта скарб нам на вечныя годы;
За пашану радзімаму слову
Ушануюць нас брацця-народы!

Канцэпцыя нацыянальнай душы

Грамадства наша хворае. Калі не сьмяротна, то прынамсі, вельмі і вельмі цяжка.

Мяркую, будзе залішнім яшчэ раз пералічваць тую процьму самых складаных праблемаў ва ўсіх сферах эканамічнага ды грамадскага жыцця, якія ўжо сёння вымагаюць неадкладнага вырашэньня, часьцяком коштам страшэнных ахвяраў.

І хай не падасца табе злым блюзьнерствам наступнае, але ў час усеагульнага дыхвіцыту казань мая будзе аб нечым нематэрыяльным, а менавіта аб душы чалавечай.

Зямлямаці ў доўгіх родавых пакутах нарадзіла чалавечую істоту, і дала свайму любімаму, але няўдзячнаму дзіцяці ўсё, што мела сама. Яшчэ багата часу быў чалавек падобным да зьвяроў, і так доўжылася датуль, покі ня страў ён іншага чалавека і покі не прызнаў у тым іншым роўнага сабе. Шлях ад першабытнага дзікунства да вышэйшых ідэалаў гуманізма ня быў простым, але дух чалавечы ўзвысіўся і стагодзьдзі, замацаваўшы здабыткі свае ў малі, законах, духоўнай надчыне, — ва ўсім тым, што прынята называць і акрэсьліваць словам «культура».

У той самы час сёняшні, болей як сумны стан нашага грамадства ёсьць прамым сьледствам заняпадну духоўнае культуры і культуры ўвогуле ў выніку сьвядомага і пламернага яе вынішчэньня на працягу болей як сяміздзесяці гадоў. Дыхвіцыт у сьферы матэрыяльнай, яшчэ больш жудасны дыхвіцыт у сьфе-

ры маральнай — зьявы ня толькі злучаныя, але ў нечым і тоесныя.

Такім чынам, ставячы сваю будучыню ў залежнасьць ад адраджэньня і далейшага разьвіцьця культуры, трэба разумець, што гутарка ідзе менавіта аб культуры нацыянальнай, у дадзеным кантэксьце — культуры беларускай.

Культура, ж бо ня ёсьць нечым узніклым само па сабе, яна — вытвор грамадства, і таму цалкам лагічна будзе сьцьвярджаць, што сапраўдная культура заўжды глыбока нацыянальна. Адваротнае немагчыма, паколькі стваральнікам кожнае асобнае культуры выступае нейкі канкрэтны народ якасьці пэўная нацыя. Бадай, што і тэрмін «культура», адасоблены ад сваёй нацыянальнай прыналежнасьці, выдае, хутчэй, за ўсё, моўнай абстракцыяй.

Памылкай, на маю думку, падаецца таксама размежаваньне культур па іх клясамым характары, якое дужа пашырана ў камуністычнай філасофіі, і якое ўжо зараз нанесла невыправімую шкоду справе культурнага разьвіцьця багата якіх нацыяў.

Такім чынам, я бяруся сьцьвярджаць, што няма культуры буржуазнае, альбо сацыялістычнае, пралетарскае, альбо сялянскае, але ёсьць культура беларуская, польская, яўрэйская, расейская і г. д. бо кожная з вышэйзгаданых з узнікненьнем адпаведнае грамадзка-палітычнае фармацыі будучыні не на пустым мейсцы, але на нацыянальным грэньце.

Прыняцьце і засваень-

не здабыткаў культуры пачынаецца з самага дзяцінства і працягваецца ўсё жыццё. Аднак найважнейшым яе асяродкам зьяўляецца, канечне, школа.

Ці адпавядае сёняшняя школа той вялікай місіі, ускладзенай на яе самой гісторыяй разьвіцьця чалавецтва? Адказ на гэтае пытаньне відавочны, бо савецкая школа з самага пачатку ня была асяродкам духоўнасьці, але ўяляла сабой пачварнае прыстасаваньне для ідэалгічнае апрацоўкі маленькага чалавека, пачынаючы зь ягоных першых самастойных крокаў. З дапамогай акцыбрацкіх зорчак, чырвоных гальштукаў, горнаў, барабанаў, ваенізаванай гульні «Зарніца» — ды іншай напавайскавай атрыбутыкі рабілася ўсё ў напрамку як мага большай уніфікацыі растучага чалавека, перасьцеражэньня самых кволых памкненьняў нацыянальнае самаіндэнтывіфікацыі, ператварэньня яго ў «колца» і «шрубок» будучага «узорнага механізма» савецкага грамадства. Зразумела, што ў такіх варунках нацыянальная культура альбо адсутнічала зусім, альбо замянялася найгоршым сурагатам. Усё гэта, дадам, падмацоўвалася ахвіцыянай палітыкай на «зьліцьцё нацый», выхаваньнем сярод найбольш люмпенізаваных слаёў савецкага грамадства нацыянальнага нігілізму.

Менавіта таму, апынуўшыся перад безданьню духоўнае дэградацыі, мы мусім сёння думаць аб паратунку — аб стварэньні школы нацыянальнае.

Ня глядзячы на захады ўраду і шматлікіх грамадзкіх арганізацыяў у гэтым кірунку, Закон аб мовах у Беларускай ССР, пастанову аб пашырэньні ўжытку беларускае мовы, дагэтуль ня створана цэласнае і навукова абгрунтаванае канцэпцыі беларускае нацыянальнае школы.

У сьферы ж педагогікі практычнай зрухаў яшчэ меней, па-сутнасьці ўсё па-ранейшаму застаецца на старых мейсцах. Па ранейшаму ў якасьці асноўнае дысцыпліны выкладаецца расейская (савецкая) літаратура і мова, беларускія ж мова і літаратура — на ўзроўні факультатыва. І справа не ў колькасьці гадзін і адсутнасьці падручнікаў, але ў самім падыходзе. Па-разумнаму трэба было б адвесьці роднай літаратуры належнае мейсца, расейскую ж вывучаць у кантэксьце літаратуры агульнаславянскае разам з украінскай і польскай, а тыя, у сваю чаргу, як частку літаратуры сусьветнае.

Безумоўным пралікам закона аб мовах у Беларускай ССР зьяўляецца абавязковасьць вывучэньня расейскае мовы, што відавочна ёсьць выдаткам кампраміснага шляху, якім ішлі законатворцы. Пры той ролі, што ёй адводзіцца ў СССР — ролі мовы міжнацыянальных зносінаў, правы яе дастаткова гарантаваны.

Аднак, нават самы дасканалы закон так і застаецца проста паперынай без жаданьня людзей яго выконваць, яму

(Працяг на 8-й бачыне).

Крама, кнігарня, лазьня, зельня...

Прыемна апошнім часам назіраць, як спакваля, пакрысе да беларусаў вяртаецца пачуццё здавалася ўжо назаўжды страчанай нацыянальнай годнасці. Сям-там усё часцей цешаць вока шыльды, пісанія па-беларуску, рэкламныя шчыты, аб'явы. Такія праяўленьні запозыненае павагі да роднае мовы ўхвальныя і карысныя. Трэба рупіцца адно пра тое, каб у сьпешцы адрапартаваць аб датэрміновым і «сверхпланавым» выкананні ўказаў і пастановаў беларускага ўраду, мы ізноў не забыліся аб прадмеце сваіх высілак — беларускай мове. Між тым яна — жывы, цэласны арганізм, і падыход да яе патрэбен уважлівы, далікатны, не раўнуючы, як да ўласнае маці.

Што ж мы назіраем сёння. Пры суцэльнай і відочнай няпільнасці асноўнае масы прыгожае самабытнае беларускае слова душыць пачварная сумесь «французскага с ніжегородскага» — тая самая «трасянка», калі поўнакроўная руская лексіка замяняецца сапсудай калыкай «а ля белорус». Прыкладаў такіх — хоць гаці гаці.

Ці, можа, так яно і трэба — «прадуктовы магазін»? і гэта пры тым, што родная мова ў сваёй лексіцы і «прадуктовы», і «магазін» злучыла ўместа і выказала адным цудоўным словам — «крама». Па-наску і зразумела. Таксама па-свойску гучыць і «кнігарня» — месца, дзе гандлююць кнігамі, адметна і па-беларуску «лазьня», у якой беларусы здавён мыліся, а вось лекі для хворых яны куплялі ў зельні, што ад слова зёлкі, зельле. Ці ж не зразумела?

Ёсць тутакі і яшчэ адзін аспект, пра які будзе дарэчна сказаць. Хто яго ведае, мо' таму так і здарылася, што мова нашая гістарычна мае шмат агульнага з мовамі суседзяў і таму так моцна адбіліся на ейным лёсе спачатку паланізацыя, а затым гвалтоўная русіфікацыя. Дбаючы пра беларускае адраджэнне, ці ня варта парупіцца нам каб перадусім захаваць (няхай сабе і штучна!) яе своеасаблівасць і непадобнасць да іншых моваў? Рэсурсы для гэтага ёсць найвялікшыя.

Той, хто любіць вандраваць, мажліва заўважыў, што беларускія дарогі прыкметна «абеларусіліся». Замест старых рускамоўных з'явіліся новыя — дзвухмоўныя і нават проста беларускія ўказальнікі з назвамі населеных пунктаў.

І клопат тутакі той самы. Часцяком здараецца так, што першадрукаваная беларуская назва вёскі паселішча перакладаецца назад з рускае з такімі фанетычнымі скажэннямі, што мя-
(Працяг на 8-й бачыне).

ІМПРЫТЫНГ

Разважаючы над прычынаю ўстойлівасці моваў, якія сфарміраваліся на працягу стагоддзяў, мажліва назіраць залежнасць паміж моваю й знешнімі фактарамі: аб'ектыўнымі і суб'ектыўнымі. Да апошніх адносяцца таксама і добраахвотныя зносіны народаў — суседзяў між сабой, што вядзе да станаўчага двухбаковага іх узбагачэння.

Разам з тым мова непарыўна звязана з навучаннем, якое прадвызначае ўсе астатнія віды чалавечае дзейнасці.

Паспрабуем разгледзець спецыфіку навучання — складанага працэсу, расцягнутага ў часе, які ўключае ўзаемадзеянне генетычнай праграмы з фактарамі знешняга асяроддзя. Спецыялісты-біёлагі сьцьвярджаюць, што ў дадзеным выпадку адыгрывае вялікую ролю саманавучанне, актыўная дзейнасць арганізма, накіраваная на пазітыўнае развіццё.

Нобелеўскі лаўрэат Ніка Цінберген вельмі добра праілюстраваў сутнасць саманавучання: «птушкі, пачынаючы сьпяваць, робяць тры рэчы: слухаюць тое, што яны сьпяваюць, заўважаюць розніцу паміж сваім сьпевам і ідэальнай песьняй і, нарэшце, робяць папраўкі ў сваім сьпевае пры наступных выкананнях».

Прыродны механізм саманавучання дазваляе птушцы ўдакладнаць сьпеў у адпаведнасці з запісаным у генах узорам. Калі, напрыклад, птушаняці безгалосае аўсянкі, якое расьце ва ўмовах поўнай ізаляцыі, ва ўзросце 10—50

дзён даць магчымасць аднойчы пачуць сьпеў самца свайго віда, дык пасля 5—6 месяцаў ён пачне сьпяваць поўны відавы сьпеў, ды яшчэ аднаўляць дыялект настаўніка. Адбываецца зьява, названая навукоўцамі імпрытынг.

Але для гэтага настаўнік павінен зьявіцца ў вызначаны адчувальны перыяд. Праслухоўваньне сьпеву пасля 50 дзён ужо не эфектыўна і «цягнік пайшоў». Прычым на хор настаўнікаў іншых відаў птушаня аўсянкі не рэагуе. Ён здольны пачуць і аднавіць песьню, ідэальны ўзор якой занатаваны ў генах!

Аналагічная зьява назіраецца ў псіхіцы чалавека. В. П. Эфроімсон прапанаваў для гэтага спецыяльны тэрмін — «імпрэсінг». Звычайна гэта дзіцячы, вельмі избіральны ўражанні, якія ўзьнікнуўшы ў адчувальны перыяд, аказваюцца стойкімі і вызначальнымі.

Значыцца, кожны асобны генатып найлепшым чынам прыстасаваны для ўспрыняцця і аднаўленьня менавіта роднае мовы, а ні якой іншай, а арганізм — да навучання роднай мове шляхам дзеяння механізму станаўчага ўражанья (імпрэсінга). Адсколь вынікае, дарэчы, што моўнае пачуццё, якое назіраецца ў некаторых людзей, мае цалкам натуральны і генетычна абгрунтаваны характар. Аляксей ТРУСАЎ.

У артыкуле выкарыстаны матэрыялы публікацыі М. Д. Галубоўскага «Пульсация таланливости. Взгляд генетика». «Химия и жизнь» № 8, 1990 г.

Кніжная паліца

«Кароткі агляд гісторыі Беларусі» Кліўленд — Нью-Ёрк — Талін, 1990 г.. Супольнае выданьне амерыканскага таварыства «Беларуская школа» і БКТ «Грунвальд» у Таліне ўяўляе сабой даволі цікавы ўзор падручніка па гісторыі роднага краю для дапаўняльных беларускіх школак.

Сьціплая памерамі, на сваіх 88 старонках кніга ахоплівае досыць зьмястоўны прамежак часу ад узьнікнення першых беларускіх плямёнаў скрозь стагоддзі аж да Другога ўсебеларускага Кангрэсу ў 1944 г.

Даходліва і проста напісаны, падручнік пасля кожнае тэмы ўтрымлівае кантрольныя пытаньні для лепшага засваеньня матэрыялу.

«Кароткі агляд гісторыі Беларусі» надрукаваны накладам 27,5 тысяч асобнікаў і каштуе 1 р. 90 к. Усім, хто захаце набыць гэтую кніжку, раім звярнуцца ў Сакратарыят Таварыства беларускае мовы ў Менску.

З усьцехаў сустрэцьмуць прыхільнікі беларускага слова факсімільнае перавыданьне легендарна багушэвічавай «Дудкі беларускай» якая адразу ж пасля зьяўленьня ў кнігарнях стала бібліяграфічнай каштоўнасьцю. Асаблівы інтарэс выклікае тое, што зборнік друкаваны як і ў 1891 годзе лацінкай.

«Братцы мілыя, дзеці Зямлі-маткі маёй. Вам афяруючы працу сваю, мушу з вамі пагаварыць трохі аб нашай долі-нядолі, аб нашай бацькавай спрадвечнай мове...» — так пачынаецца славага прадмова бяссьмертнага Мацея Бурачка да сваёй кнігі.

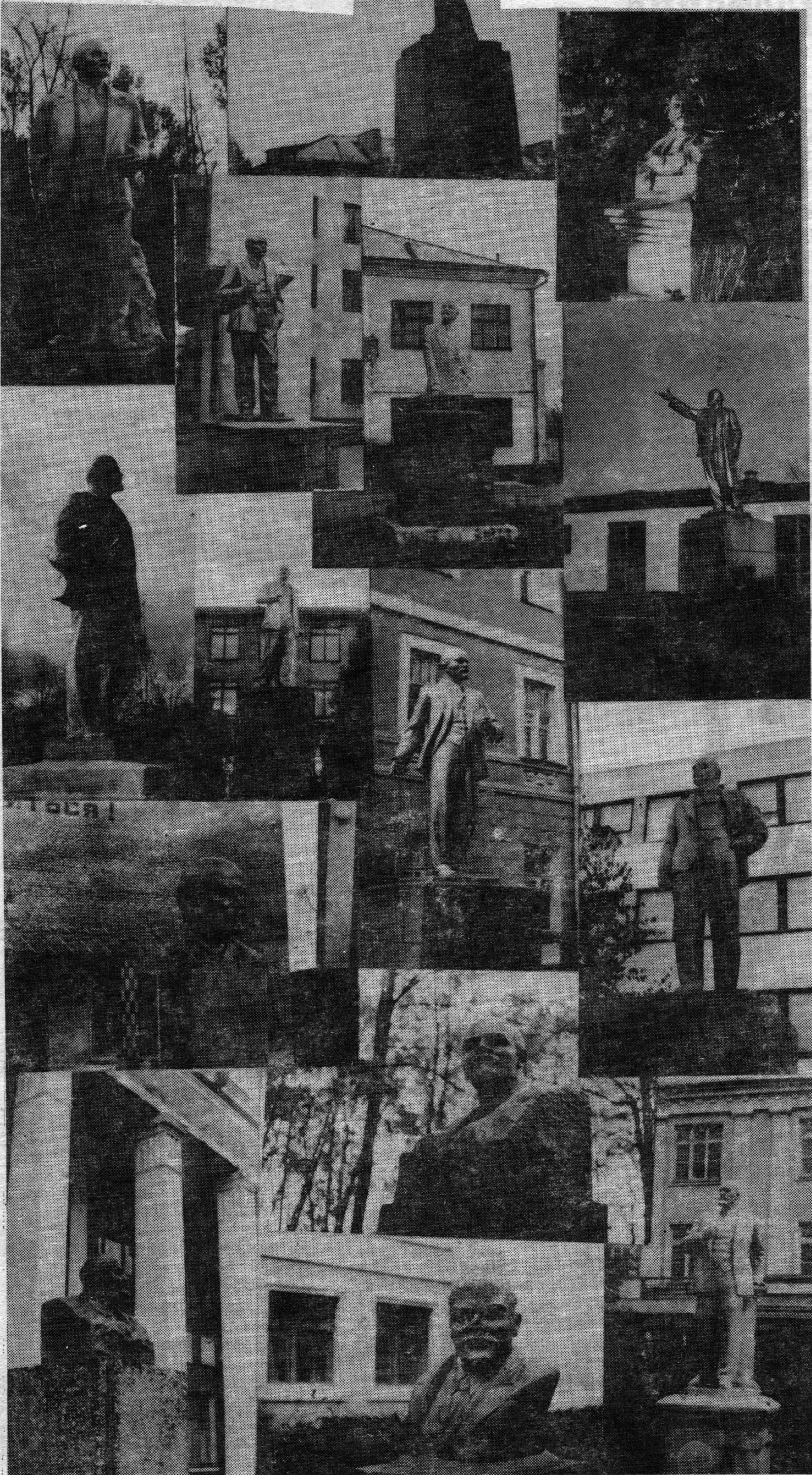
«Дудку беларускую выпускаў выдавецтва «Мастацкая літаратура» паводле асобніка кнігі які захоўваецца ў Вільняўскай цэнтральнай тэхнічнай бібліятэцы. Наклад 7000 асобн; Цана 35 кап.

„Ленин
в тебе
и во мне“ ...

(бабруйская
ленініяна)

Д. А. ПРИГОВ

д!
ов!
дов!
одов!
годов!
х годов!
их годов!
ых годов!
ных годов!
онных годов!
лонных годов!
клонных годов!
еклонных годов!
реклонных годов!
преклонных годов!
преклонных годов!
м преклонных годов!
зм преклонных годов!
ром преклонных годов!
гром преклонных годов!
егром преклонных годов!
легром преклонных годов!
негром преклонных годов!
я негром преклонных годов!
ья негром преклонных годов!
дь я негром преклонных годов!
удь я негром преклонных годов!
будь я негром преклонных годов!
будь я негром преклонных годов!
да будь я негром преклонных годов!
Да будь я негром преклонных годов!
Да будь я негром преклонных лет!
Да будь я персом преклонных лет!
Да будь я русским преклонных лет!
Да будь я немцем преклонных лет!
Да будь я китайцем преклонных лет!
Да будь я американцем преклонных лет!
Да будь я вьетнамцем преклонных лет!
Да будь я арабом преклонных лет!
Да будь я эскимосом преклонных лет!
Да будь я птиродактилем преклонных лет!
Да будь я горою преклонных лет!
Да будь я прошлым преклонных лет!
Да будь я материей преклонных лет!
Да будь я метафизикой преклонных лет!
Да будь я экзистенциализмом преклонных лет!
Да будь я черте-кем преклонных лет!

На здымках (па дыяганалі зверху — долу, зьлева — направа):

1. Помнік У. І. Леніну на плошчы Леніна
2. —>— на тэрыторыі Марзонаўскай бальніцы
3. —>— на тэрыторыі паштовага адзядзяленья № 17
4. —>— ля будынку ДК «Бабруйскдраўніна»
5. —>— у двары школы-інтэрната слабацуючых
6. —>— на тэрыторыі ВА «Бабруйскдраўніна»
7. —>— ля будынку СШ № 23
8. —>— ля будынку ВМТТ
9. —>— ля будынку Першамайскага райвыканкама
10. —>— ля галоўнага корпусу завода імя Леніна
11. —>— ля будынку СШ № 25
12. —>— у скверы дзіцячай паліклінікі № 2
13. —>— ля будынку СШ № 18
14. —>— па вул. Сацыялістычнай, 90
15. —>— у двары дзіцячага садка № 2
16. Акрамя таго помнікі У. І. Леніну ў г. Бабруйску знаходзяцца:
16. Ля кінатэатру «Прамень»
17. У двары СШ № 11
18. На тэрыторыі Бабруйскага мясакамбіната
19. На тэрыторыі трыкажнай фабрыкі
20. Ля будынку клуба па вул. Урыцкага
21. У санаторыі імя Леніна.
22. У гарадскім парку культуры і адпачынку
23. На тэрыторыі ДРСУ № 16

Нежалезная Беларусь

На сёняшні дзень Беларусь застаецца ці не самай насычанай разнастайнай зброяй тэрыторыяй у Эўропе. Палітычныя змены на эўрапейскім кантыненте, геаграфічнае знаходжаньне, шматпакутная гісторыя, шматлікія экалагічныя катастрофы, чарнобыльская катастрофа, нарэшце прыняцце дзяржаўнага суверэнітэту, — усё гэта натуральна вымагае абвясчэння Беларусі нейтральнай дзяржавай.

Гэты акт паскорыў бы працэс дэмілітарызацыі ва ўсім сьвеце, уваходжаньне рэспублікі ў агульнаэўрапейскі рынак, дазволіў бы вырашыць безьліч эканамічных праблемаў за кошт скарачэння ваенных выдаткаў.

Апошнія падзеі аднак, у тым ліку і правядзеньне вайсковых вучэньняў на тэрыторыі Беларусі сьведчаць, што кансерватыўныя сілы на чале з КПСС мараць, каб адпаведны пункт беларускае Дэкларацыі заставаўся адно на паперы. Пазіцыя іх цалкам зразумелая, бо ўзброеныя сілы на сёняшні дзень застаюцца апошнім бастыёнам паміраючае сістэмы, сродкам выхаваньня асобы гомо савецкікуса.

На тлі палітычных катаклізмаў ва ўсходняй Эўропе, «ненадзейнасьці» Украіны ды Балты Беларусі застаецца адзіным плацдармам для разьмяшчэння гэтай процьмы «выселеных» вайскоўцаў; Бессаромна гэта тлумачыцца неабходнасьцю абароны заходніх межаў «нашай Родины». Вось цікава толькі, ад каго? Усе нашыя нядаўнія ворагі зацікаўлены ў посьпехах распачатай у СССР рэформы і гатовыя нават дапамагаць у яе ажыццяўленьні, з тым каб наша краіна перастала быць тормазам у агульным разьвіцьці чалавецтва. І як дзіўна нам пасля дзесяцігодзьдзяў няспыннай барацьбы за мір даведвацца, што мір «тамака» усьвелямляецца як нешта натуральнае і неадымнае. Варта згалаць як большасьць краінаў адзінадушна асудзіла Іракскую агрэсію супроць Кувэйту. Дарэчы, невядома, на

чым баку быў бы Савецкі Саюз, каб не «новае мысьленьне» Гарбачова. Да таго ж неаднойчы «змагар супроць імперыялізму» Садам Хусэйн карыстаўся крэдытамі і вайсковай дапамогай СССР.

Аднак ці можа задавальняць беларусаў такі стан рэчаў? Ці ж можна дбаць пра сьветлую будучыню, седзячы на бочцы з порахам, штохвілінна баючыся ўзьляцець у паветра? Бабручане добра ведаюць адказ на гэтае пытаньне на прыкладзе свайго горада. Памятаюць яны трывожныя дні 1984-га, калі паветра ў горадзе сьмярдзела порахам, а ваконныя шыбы трушчыліся ад жудасных выбухаў. Уратаваў толькі цуд.

Адказ можа быць толькі адным: найхутчэйшы поўны нейтралітэт беларускае дзяржавы, абвясчэнне яе бязьядзернай зонай, безумоўны вывад зь яе тэрыторыі ўсякіх войскаў. Толькі так мы можам гарантаваць будучыню нашым дзецям.

I. КУТАЛОЎСКІ.

Новы каланіяльны дагавор?

...Танкі, у Менску танкі. Вайскоўцы едуць на гулянку. Блішчыць сьвяточная браня, Сталіца ў дыме і агнях. Зірні налева, зірні направа — Якая моцная дзяржава!...
В. ЯФІМЕНКА,
С. ЯЦЭВІЧ.

«Застойнае танга».
27 ліпеня гэтага году Вярхоўным Саветам БССР была прынята Дэкларацыя аб дзяржаўнай незалежнасьці, якая, у прыватнасьці, абвясчае, што Рэспубліка «...мае на мэце зрабіць сваю тэрыторыю бязьядзернай зонай, а Беларусь — нейтральнай дзяржавай».

Радкі абнадзеіваючыя, бо зыходзячы з геапалітычнага становішча краіны, менавіта нейтралітэт быў бы для яе аптымальным варыянтам. Сродкі, што выслабляюцца ў выніку скарачэння вайсковых выдат-

17 верасня 1990 на пашыраным паседжаньні Сойму Беларускага Народнага фронту была прынята рэзалюцыя аб праходжаньні вайсковае службы грамадзянамі Беларускай ССР, у якой утрымліваецца рад патрабаваньняў:

— службы грамадзянаў БССР альбо ў рэспубліканскім войску, якое створыцца на падставе прынятай ВС БССР Дэкларацыі аб суверэнітэце;

— альбо ў органах правапарадку;

— альбо адпрацаваньня замест службы на будоўнях для чарнобыльскіх перасяленцаў;

У прынятай рэзалюцыі ў прыватнасьці гаворыцца: «Са страхам

каў, сталіся б выратунакам для ахвяраў чарнобыльскае катастрофы, менавіта тымі грашмыма, якіх сёньня не стае для перасяленцаў.

Вырашэньне вайсковага пытаньня, вырашэньне тэрміновае і неадкладнае вельмі важна для Беларусі яшчэ і таму, што сёньня яна апынулася перад тварам яшчэ адной навалы — тых армій, што вывоззяцца з Усходняе Эўропы — большасьць зь іх перадыслацыруецца менавіта на нашу зямлю. Між тым, тэма гэтая паранейшаму працягвае замоўчвацца альбо выклікае суцэльныя лямант сярод пэўнае часткі дэпутаткага корпусу.

Ажно менавіта ад іх, дэпутатаў залежыць лёс нашае бацькаўшчыны. Прыняцце саюзнае дамовы перакрэсьліць пазітыўныя здабыткі Дэкларацыі, бо паставіць Беларусь у вайсковую, а значыць і палітычную залежнасьць.

A. КРАСАВІН.

Расказвае бацька салдата - беларуса Шмерко Пётр Васільевіч:

Сына ў войска забралі. Праслужыў чатыры месяцы ў вучэбцы, у Пячах. Павезьлі былі на палігон у Крупках. Камандзіры былі п'яныя.

праводзяць дзяцей у Савецкую Армію. Гэтая армія душыла свабоду венгерскага, чэшскага і славацкага народаў. Гэтая армія забівала сапёрнымі ланаткамі жанчын у Тбілісі. Гэтая армія дзесяць год вяла антынародную вайну ў Афганістане. Магчыма патрэбна такая армія, а Беларусь?

Беларусь апаляцка маскоўскія авантуры прывёў тысяч сваіх палеглых сыноў. Гэтага аказалася мала. І зараз, калі ў далёкіх рэспубліках палаюць міжнацыянальныя пажары, гушыць іх зноў шлюць нашых хлопцаў. Ва ўсіх рэспубліках пацяўся рух супраць службы ў гэтай арміі. Маўчыць толькі Беларусь».

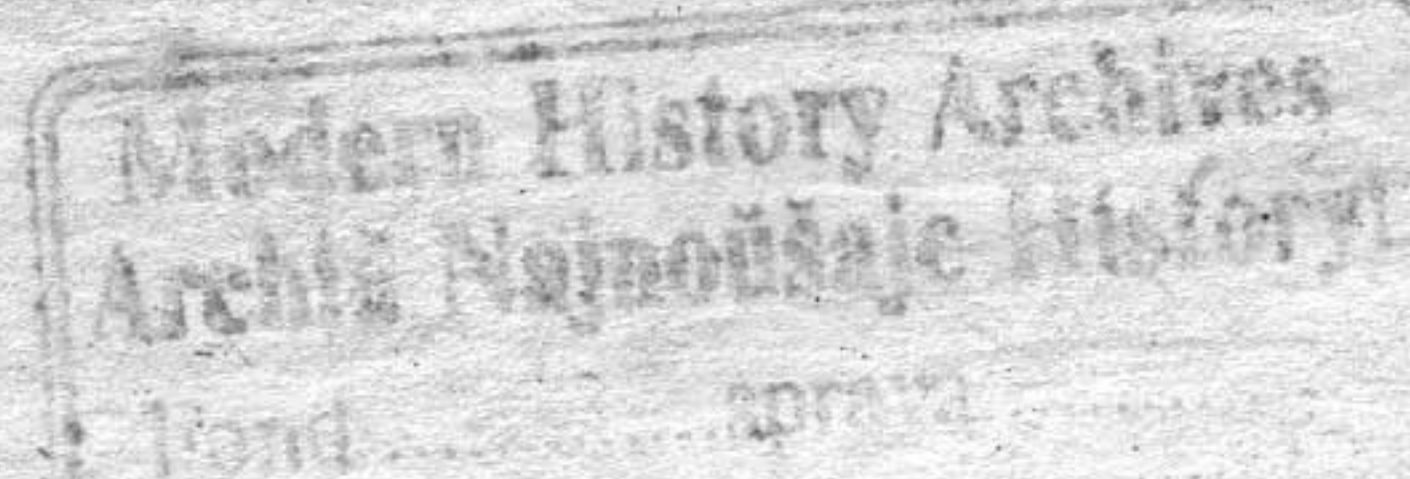
Салдаты тушанай капустаю атруціліся, усё адзьдзяленьне. Ледзьве ачунялі, дзякуй богу, хлопцы маладыя, дужыя. Ніхто ніякай адказнасьці не нясе — у іх жа 3% на сьпісаньне на такія выпадкі...

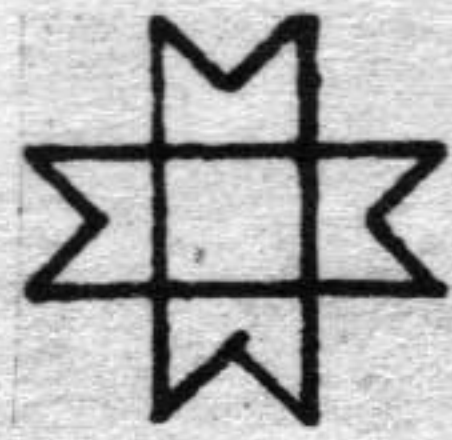
...Яшчэ было. На станцыі вугаль разгружалі. Камандзір не глядзіць — адзін хлопец ледзьве не праваліўся ў той вугаль...

...Пасьля каравула ноччу прымусілі сыцены ў казарме фарбаваць. Восень, кастрычнік. Вокны не адчынялі. Каб фарба хутчэй сохла, давалі туды лаку. Чатыры разы перарабляў, бо камандзіру роты Марозаву колер не падабаўся. Адкуль жа салдату ведаць, што ў тым лаку бензол... Да раніцы — алергія, ацёк лёгкіх. Да вечара праляжаў у казарме. У санбаце нікога. Уся рота пайшла на канцэрт, а ў яго ацёк мозгу. Калі схпіліся, было ўжо позна. Не павезьлі ні ў Барысаў, ні ў Менск, памёр і памёр. Салдат для іх і капейкі ня стоіць. Гэта ж ня іх дзеці.

Справа ў Пракуратуры закрыта ўжо як тры гады. Гісторыю хваробы сфальсіфікавалі: напісалі замест таксічнага атручваньня — мінгаканцэмія. Такія ў іх праўда...

Беларускі гісторыка-культуры клуб «Гоман» збіраецца штосуботу а 17 гадзіне ў памяшканьні гарадзкага Дома культуры (вул. Камсамольская, 53).

Марудна вяртаюцца, усё адно, як пасля доўгае лакутлівае анэмлі, прыходзяць да нас зь небываючых, з тых даўніх часоў, трывожаць нас успаміны нацыянальнае памяці. Нічога не канае безваротна загнаннае глыбока ў ладкоркавае прамежжа, яно да часу хаваецца, адбіўшыся недзе ў генах і храмасомах, каб пасля раптам вынікнуць і запаліць чалавечае сэрца зырым полымем нацыянальнага пачуцця.

Вяртаюцца да нас імёны, песні, абрады, сьвяты. Тое, чым стагодзьдзямі жыў твой народ, што складала яго адметнасць і самабытнасць, ягоні гонар і веру.

Вяртаюцца звычаі, і ты ўжо мусіш паступаць менавіта так, а не іначай, і ўчынак свой параўноўваеш з жыццём і ўчынкамі людзей, не знаёмых табе, але блізкіх і зразумелых.

Чаму так? — тысячу разоў задасі сабе пытанне, і ня знойдзеш адказу. Гэта ня проста. Розум твой пакуль толькі напалову на чвэрць, на адну мільённую адкрыты для Вялікае Ідэі.

Але кожны шлях — да сьветлае будучыні, ці да Галгофы пачынаецца зь першага кроку. Шлях да сябе пачынаецца з успаміну...

Спрадвеку існуе на Беларусі звычай памінаўня памёрлых, павагі да адыйшоўшых продкаў. Паходзіць ён яшчэ ад паганскага звычаю трызеньня на мейсцы пахаваньняў. Часы зьмянілі форму самога абраду, ягоні рытуал, пакінуўшы нязьменным высакародны сэнс. Па найменні тых, каго ўшаноўвалі, абрад гэты называюць Дзяды, а ў залежнасці ад пары году, калі ён праводзіўся, былі Дзяды Зьмітраўскія, ці Асяніцы, Радаўніца, Сёмушныя і Масьленічныя дзяды — усяго 3-4 і болей разоў на год.

Дзяды

З памінальных сьвятаў найбольш пашырана між сучасных беларусаў вясновая Радаўніца, дзень, калі сям'я прыбірала па зіме могількі, пасля чаго тамсама ж ладзілася абрадавая вячэра.

У гэтым сэнсе восеньскія дзяды (Асяніны) — абрад больш камерны, бо праводзіліся дома, сярод блізкіх сваякоў і суседзяў. Напярэдадне таксама старанна прыбіраліся могількі. Акрамя таго прыбіралася і падвор'е (мужчыны складалі на мейсцы зімоўкі прылады працы, парадкавалі дрывотню, падмяталі двор) і хата (жанкі мылі сталы і лавы, бялілі, калі была у тым патрэба сьцены). Усе мыліся. Лічылася, што чысьціня, парадак будучь ўсёхай продкам, душы якіх наведваюць колішнюю гаспуду, і гэта паслужыць зарукай іх ласкі і спагады жывым, паспрыяе ім у жыцці.

Зьмітраўскія Дзяды, што прыпадалі на сярэдзіну восень, справядліва лічыліся ў народзе багатымі дзядамі. Для ўрачыстай памінальнай вячэры сьпецыяльна калолі парсюка, ці рэзалі цялушку, або авечку. Абавязковымі стравамі на

абрадавым стале былі: куцэця, бліны, клёцкі, ячня, мяса.

Нарэшце, калі ўсё было падрыхтавана, з надыходам змроку, гаспадар, запалішы сьвечку зьвяртаўся да памёрлых: «Прыходзьце да нас на Асяніны ўсё тыя, хто займаў гэтую сям'ю!» Падавалі звычайна няцотны лік страў: сем, адзінаццаць і болей. Перад тым, як адведаць кожнай абрадавай стравы, лыжку яе адкладвалі ў асобную пасудзіну і ставілі на падваконьнік — для душ памёршых. У застольлі панавала стрыманая, паважная атмасфера: абменьваліся толькі скупымі словамі фразамі. Скрып брамкі, звон шыбы, рэзкі пошум апошніх лістоў на дрэве за вакном успрымаліся як прысутнасць нябачных продкаў.

Паводле энцыклапедыі «Этнаграфія Беларусі». Падрыхтаваў Алесь Лес.

*Восеньскія Дзяды адзначаліся праз тры тыдні ад Пакроваў (1 каст. ст. ст.) у суботу перад Зьмітравым днём (26 кастрычніка ст. ст.). У 1990 г. — 3 лістапада.

Мёртвым не баліць?

У гісторыі нашага гораду, нажалі, багата было такіх старонак, пра якія «бацькі» ня дужа любяць згадваць, а «дзеці» проста ня ведаюць, адсюль глыбока схаваны комплекс віны старэйшых пакаленьняў перад малодшымі.

Маленькая дзятва вельмі любіць бываць у гарадзкім парку, бавіць час сярод зеляніны, на атракцёнах. Падабаюцца ягонія ўтульныя алеі і дарослым. Толькі мала хто ведае, што разбіта гэтае цудоўнае мейсца адпачынку на старых яўрэйскіх могільках, дзе яшчэ да ліпеня 1914 г. хавалі памёрлых. Перад самым пачаткам першай сусьветнай вайны могількі былі закрыты і перанесены на новае сучаснае мейсца. Старыя ж засталіся закінутымі, хоць яшчэ доўгі

час людзі прыходзілі сюды.

У тыя часы гэтае мейсца выглядала крыху іначай: сапраўдны лес высокіх стромых соснаў узвышаўся над старажытнымі мармуровымі плітамі з прыгожай незразумелай вязью. Былі тамака і вельмі старыя, датаваныя некалькімі стагодзьдзямі пахаваньні.

З пачаткам вайны і акупацыяй Бабруйска немцы вырублі сосны, але саміх могілак не кранулі: відаць не было патрэбы. Толькі на мейсцы сёняшняга кінатэатру паставілі зенітную батарэю.

Летам 44-га немцаў выгналі, і могількі, закінутыя і засьмечаныя прастаялі да 48-га году, калі некалькі год запар ўвёсну праводзіліся суботнікі па добраўпарад-

каваньню горада. Да таго часу помнікі і пліты расьцягалі па ўсяму наваколлю мясцовыя жыхары.

Аднак, датай поўнага зруйнаваньня можна лічыць 1959 год, калі на тэрыторыю будучага парку прыехалі бульдозеры... Годам пазьней быў закладзены кінатэатр «Мір».

Багата чалавечых лёсаў ня толькі памёрлых, але і жывых зьвязана са старымі могількамі. Яшчэ і зараз памятаюць ў Бабруйску чалавека на ймя Меер Файер* — Меер Агонь, які на працягу месяцаў прыходзіў туды зь мяшком, каб сабраць, на сваіх плячах перанесці і перахаваць на новым мейсцы выкінутыя на паверхню косткі.

Нажалі, гэтае сумнае мейсца не адзінае ў Бабруйску, такі самы лёс

напаткаў і нямецкія салдацкія пахаваньні, што ў часе 1941—1944 г. г. мясьціліся на тэрыторыі скверу на рагу Савецкай і Інтэрнацыянальнай.

Яшчэ і зараз увёсну, калі зь зямлі толькі прабіваецца зялёная атаўка, можна заўважыць пагоркі былых надмагілляў між дрэваў сквера. Тады ж нізенькімі бярозавымі крыжыкамі была ўстаўлена ўся тэрыторыя між вайсковым шпіталем* і Мікалаеўскім Саборам**. Блізка цяперашняга ўваходу ў сквер ад кінатэатра «Таварыш» былі пахаваны таксама дзесяць італьянскіх салдатаў.

Мне, вядома, могуць запыраць: які сэнс варушыць даўно мінулае, тое, што аднойчы стала-

* Сапраўднае прозьвішча Залігер.

(Працяг на 8-й бачыне).

Бобруйск — мир еврейского местечка

Еще в конце шестнадцатого века упоминалось о том, что жили евреи в Бобруйске — во времена те дальние совсем уж маленького городка Режицкого уезда Минского воеводства государства Польского*. И позже документы свидетельствовали о них. Трибунальный декрет 6 мая 1702 года присудил двух евреев из Бобруйска к уплате штрафа в сорок злотых. Не выкроили они из своих скудных сбережений денег на почтовые повинности, за что и наказаны были и из-за чего, сами того не ведая, остались в истории, довели до нас сколок минувшего.

Потом уже, в веке девятнадцатом, больше половины бобруйчан были евреями (так пишет авторитетная «Энциклопедия иудаика»). Но главное не в ветхих страничках и не в строгих цифрах. Был в Бобруйске тот особый воздух, та неповторимая атмосфера, которые связывали людей, объединяли их, и землю на которой они жили, и дело, которое они делали в особый мир, мир «штетла», мир еврейского местечка.

Евреи, стиснутые «чертой оседлости» и дискриминационными законами, постоянно обвиняемые в самых разнообразных замыслах, жили обычной человеческой жизнью. Они радовались рождению ребенка и горевали о смерти матери, шумно веселились на свадьбах и расстраивались из-за бесконечных бед и несчастий.

Если их что и отличало, то — свое отношение к жизни, постоянное переплетение бесконечно высоких помыслов и стремлений и мелких каждодневных забот. Саложники, латая дырявые башмаки, размышляли о

смысле бытия, однако башмаки при этом они латали умело и добросовестно. Труд хороший был ценим, к работе относились ревниво, секреты и тонкости ремесла знали и берегли. Рядом

гах они ездили только стоя — в этом был особый шик и профессиональный гонор. Балаголы были суровы и немногословны и если уж ссорились, гнев их был страшен. Без пощады

с городским базаром была извозчицья биржа (сейчас — стоянка автобусов, транспорт иной, а место то же). Рядом с крепкими, выносливыми лошадьми стояли кучера-балаголы в длинных черных лапсердаках, перепоясанных красными кушаками. На своих теле-

хлестали они друг друга своими длинными кнутами.

Каждый знал все о своих соседях и о соседях своих соседей, и о родственниках соседей тоже и потому все чувствовали себя большой и шумной семьей. Домом, родным и теплым до-

У евреев было два Ветхих Завета: тот, который знают все и второй Ветхий Завет — еврейское местечко «штетл», который тоже знают почти все. Я думаю на языке местечка — не на еврейском языке, но при посредстве «штетла», определившего мое сознание.

Г. КАНОВИЧ.

мом казался сам город — маленький, уютный, утопающий в садах, наполненный светом и тишиной. Бобруйск представлялся тогда не просто «штетлом», но самым типичным, наиболее характерным еврейским местечком. Именно тогда, когда надо было написать о типичнейшей, незамутненной, колоритной еврейской провинции, писатели вспоминали о Бобруйске. Вот, например, строчки из Шолом-Алейхема:

«В небольшом городишке (кажется, в Бобруйске) справляли еврейскую свадьбу. Вдруг невеста заявляет, что ей что-то не по себе, и прилегла на минуточку. Только прилегла — заснула. Музыканты играют, гости пляшут, подавальщики носят как угорелые, а невеста спит. Отыграли, отплясали, подали «золотой бульон» — невеста спит. Гости разошлись по домам, погасили свечи — невеста спит. Ложатся спать — невеста спит, встают — невеста спит. Словом, уже три недели прошло после свадьбы, а невеста все еще спит!»

В атмосфере еврейского местечка была смешивалась с фантазией, чудеса переплетались с чудачествами и становилось невозможным отделить правду от небыли. Именно это уловили герои Ильфа и Петрова, уразумевшие, что в Бобруйске появление сына лейтенанта Шмидта будет выглядеть вполне правдоподобным: «При слове Бобруйск собрание болезненно застонало. Все соглашались ехать в Бобруйск хоть сейчас. Бобруйск считался прекрасным высококультурным местом».

продолжение будет.
Илья РОДОВ.

*Автор имеет в виду конфедерацию Великого Княжества Литовского и Коруны Польской (Реч Посполита). (Прим. ред.)

Сучасныя ідэалёгічныя кірункі сярод моладзі

«Гоман» працягвае публікацыю артыкула Язэпа Найдзюка «Сучасныя ідэалёгічныя кірункі сярод моладзі» з газеты «Шлях Моладзі», 1938 г.

З камунізмам і фашызмам, як было ўжо сказана, змагаюцца перад усім хрысьціянства і дэмакратыя.

Калі казаць аб хрысьціянстве, дык у першую чаргу трэба ўспомніць адроджаннае сьведамае каталіцтва, каторае, прыкладам у Нямеччыне, асабліва сярод маладога пакаленьня, прадстаўляе сабой найбольшага і найадважнейшага праціўніка гітлерызму (нямецкага фашызму). Тое самае прадстаўляюць сабой маладыя каталікі ў Францыі, Бэльгіі, каторыя рашуча выступаюць і супроць камунізму і супроць фашызму, стоячы за Праўду, Справядлівасьць і Любоў. Няможна, нажаль, гэтага сказаць аб каталіках у іншых краях, хоць сам Папа Рымскі выказаўся проціў усякага тоталітарызму, г. зн. і камуністычнага і фашыстоўскага.

Найбольшай жа косьцю ў горле для фашыстаў

зьяўляецца дэмакратыя — народаўладзьдзе. Да дэмакратаў залічваюцца рознага роду народнікі (людоўцы), сацыялісты, радыкалы і іншыя партыі і паасобныя адзінкі, якія прызнаюць дэмакратычныя ідэалы: свабоду, роўнасьць і братэрства. Паводле дэмакратыі кожны чалавек мае роўнае права голасу і можа быць выбраны на павышэньне свайго становішча, калі гэтага жадае большасьць насельніцтва. Бо агулам на народнай большасьці апіраецца ўвесь дэмакратызм. Пры тым дэмакраты да перабудовы жыцьця ідуць не дарогай рэвалюцыі, але эвалюцыі — паступова. У дэмакратычных гаспадарствах жыцьцём маюць кіраваць не дыктатары-адзінкі, або партыі, каторыя ня маюць ў народзе ўплываў, накідаюць свае пляны і волю ўсім, але сам народ праз сваіх дэлегатаў-паслоў выбранных паводле так званай пашпрыметнай сыстэмы, каторая кажа, што выбары павінны быць: 1) агульныя, 2) тайныя, 3) беспасрэдня, 4) роўныя, 5) прапарцыянальныя. Дэлегаты такія становяць сойм, па-

рлямант і кіруюць гаспадарствам. У дэмакратыі няма народаў горшых і лепшых, ня можа быць пануючых і паняволеных ня можа быць так жа агранічэньняў у веравызнаньні, бо дэмакратызм дамагаецца поўнае свабоды сумленьня і веры, а таксама свабоды слова, друку, свабоды арганізацыяў і таварыстваў. Гэткім спосабам сапраўдныя дэмакраты імкнуцца да таго, каб паміж людзьмі запанавала сапраўдная свабода, роўнасьць і братэрства.

Чаму аднак, не адзін скажа, такія прыгожыя імкненьні, такія прыгожыя дэмакратычныя прынцыпы не знаходзяць усюды шырокага падтрыманьня, папулярнасьці ў масах, ды наадварот, чаму ў некаторых гаспадарствах, дзе ўжо паважна быў уведжаны дэмакратызм, перамаглі фашысты? Вось жа дзеля прыняцьця і ўвядзеньня ў жыцьце ды дасягненьняў пажаланых вынікаў дэмакратызму патрэбна вялікая культурная і грамадзкая выабленасьць кожнага чалавека і паллага грамадзянства. Вялікія ж ідэі не дасягаюцца так скоро, ды іначай дарогай эвалюцыі.

і дзеля гэтага іменна камуністы, а цяпер і фашысты, ідуць да рэалізацыі сваіх ідэалаў, кідаючы рэвалюцыйныя клічы, абяцаючы перамену на лепшае ў хуткім часе, здабываюць сабе прыхільнікаў, асабліва сярод моладзі. Бо моладзь з арлінай маладой душой, гарачая, гатовая на найвялікшыя нават ахвяры жыцьця, каб толькі хутчэй ісьці да мэты, да лепшага жыцьця. Падабаецца пры гэтым моладзі ў камунізьме і фашызьме фізічная сіла: біць, ламаць усё, што стане на дарозе. Тым часам паход дымакратыі да сваіх мэтаў больш свабодны, культурны. Адгэтуль прыклеілася да дэмакратаў кляймо «слабасьці і разлейзласьці». Незаслужанае гэта аднак кляймо здыймаюць у сучасны момэнт геройскія змаганьні дэмакратаў у Гішпаніі. Кляймо гэта здыймуць так жа і тыя штурмавыя аддзелы, каторыя арганізуюць цяпер усё дэмакратычныя партыі, каб бараніцца ад насільнага наступу фашыстаў, каб сілай даваць адпор сіле...

**«Шлях Моладзі»
Вільня, 5 мая 1938.**

(Працяг з 6-й бачыны)
ся так, а не іначай, ці ж можна і ці варта нешта мяняць зараз?

Так, можна. Можна прынамсі, зразумець і ўсьведоміць, што хадзіць па чалавечых касьцях — гэта не па-хрысьціянску.

(Працяг з 2-й бачыны)
надпарадоўвацца, падобна на тое, як самыя чудатворныя лекі не дадуць карысьці без жадаваньня самога хворага ачунаць. Ці варта пры гэтым тлумачыць, якую вялікую ролю маглі б тут адыграць грамадзянства суполкі і арганізацыі: таварыства беларускае мовы, бацькоўскія беларускія камітэты, камітэты грамадзян Беларусі.

І на заканчэньне вельмі б хацелася, каб нас пачулі тыя, каго ўсё выкладзенае вышэй тычыць.

(Працяг з 3-й бачыны).

сцовым жыхарам застаецца толькі дзіву дзівіцца. А старажытныя назвы беларускіх гарадоў: Менск, Гомля, Бярэсьце, Гародня...? Даўно ўжо прысьпеў час вярнуць іх з забыцьця ў што-

што будаваць атракцыёны на могілках — гэта не па-хрысьціянску, што спрадвеку для беларусаў мейсца пахаваньня, чыё б яно ні было, лічылася сьвятым і недатыкальным, тое, нарэшце, што рана ці позна праўда стане вя-

да непасрэдна: загадчык ГАРАНА, ягоныя намесьнікі, дырэктары школ. Просім іх адказаць на некалькі пытанняў:

1. Як асабіста Вам у галоўных рысах, уяўляецца канцэпцыя беларускае нацыянальнае школы і, што ня менш важна, праграма пераходу да яе?

2. Што ўжо зроблена і што намечана зрабіць у бліжэйшы час для выкананьня закона аб мовах у Беларускай ССР і пастановы ВС БССР аб пашырэнні ўжытку белару-

домай і абярнецца віною, якую мы ўзвалім на будучыя пакаленьні.

А. Б.

*—Цяперашні будынак Ленінскага райвыканкаму.

**—Цяперашні будынак водна-спартыйнага комплексу.

скае мовы?

3. Наколькі плённа дзейнічае суполка Таварыства беларускае мовы, рашэньне аб утварэньні якой было прынята на жнівеньскай настаўніцкай нарадзе ў 1989 годзе?

4. Што робіцца ці плануецца зрабіць для матэрыяльнага стымуляваньня настаўнікаў, вядучых свае заняткі па-беларуску?

5. Якой практычнай дапамогі чакае ГАРАНА ад беларускага гісторыка-культурнага клуба «Гоман»? **Алесь ЛЕС.**

дзённы поўнакроўны ўжытак замест бязьлікіх і ідэалагічна чужых Октябей, Дзержинсков, Кировсков, Красных. І значыцца дарожнікам трэба завітаць у госьці да філолагаў і гісторыкаў.

Мірон КЛІМОВІЧ.

**Беларуская газета
Выходзе раз на месяц
Выданьне безганарнае
Выдавец і рэдактар
А. ЧУГУЕУ**

Адрас для карэспандэнцыі: Беларусь, Бабруйск, Інтэрнацыянальная, 41-41

Рэдакцыя нясе адказнасьць за дакладнасьць прыведзеных фактаў, прозьвішчаў і найменьняў, за нераспаўсюджаньне зьвестак, што складаюць дзяржаўную і ваенную тайну.

Меркаваньні аўтараў матэрыялаў не абавязкова супадаюць зь меркаваньнем рэдакцыі

Бабруйская ўзбуўненая друкарня імя Непагодзіна.
Зак. № 5377. Наклад 999 асобнікаў. Друк афсэтны.
Кошт 20 кап.